

I. N. D.

DISSERTATIO PHYSICA
De

TERRA,

Quam

AUXILIO DIVINI NUMINIS,

*Consensu & Approbatione Ampl. FAC. PHIL.
in Regia Academia Aboënsi,*

SUB PRÆSIDIO

Amplissimi Viri,

DN. M. PETRI HAHN,

Scientiæ Nat. Profess. Ord. celeberrimi,
Præceptoris & Promotoris officiosis-
simo animi cultu jugiter devene-
randi:

EXERCITII GRATIA,

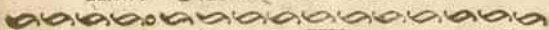
Publico bonorū Examini modestè submitte

MAGNUS C. M. / Smol.

S. R. M. Stipendiarius.

In Auditorio Maximo, ad diem 18. Julii,

Anno M. DC. LXXXVIII.

Exc. APUD JOH. L. WALLIUM, A. T.

Ad
VIRUM - JUVENEM,

Doctrina & vita integritate conspicuum,

DN. MAGNUM ALM / Smol.
Amicum & Sympatriotam perdi-
lectum,

*De TERRESTRI MASSA publicè disputa-
torem:*

Pendula per mundi medium quæ gle-
ba globosa,
Mirum! quæis gyris illa rotatur o-
vans.

Visceribus mare dum retinet sibi plexi-
bus arctis,
Unitum: metas respicit hocce suas.
Omniparæ MAGNI matris genium ve-
nerantis

ALMA studet Cineres Hospita quòd
foveat!

Interea patulo Nomen florebit in orbe,
Atria celsa Poli cætera pars teneat

L. Mg.

*Quandis occupatus
scripsit*

ELIAS Lil. Quandis /
Med. Doct. & Prof.

Ad Virum Pereximium & Humanissimum,
DN, MAGNUM ALEX/
SMOLANDUM,
DE TERRA solerter disputantem,
Amicum & ὁμοχώρον honorandum,
Ἠ Δ Α Ρ Ι Ο Ν.

Qvanquam terrigenas dicitur
 horridos
 De terrâ genitos, indole perfidâ
 Et diris animis, rupibus asperis
 E saxis rigidis primitus editos:
 Nobis nulla fides fit dubitantibus
 Hujus rei tamen hinc, moribus im-
 probis
 Mortales quòd agant, ausibus ho-
 sticis
 Inventisq; gerât multa nocentibus
 Primos verum homines, pulvere
 terreo
 Factos, Omnipotens condidit in-
 tegros
 Vita

Vitæ ac inuocuos, prorsus imaginis
Sanctæ & salvificæ participes suæ.
At quòd degeneres cælicæ originis,
Mortales fuerint postea, ferreis
Immanesque animis, id vitiositas
Contracta ingluvie fecerat im-
probâ.

Non terræ vitium dixeris uspiam,
Ex quâ sunt homines, durior in-
doles

Illis inuoluit quòd comedentibus
Ex fructu vetito: *Terra* sed undiq;
Prægnâs est variis dotibus & bonis,
Ceu quæ principium rei generabilis,
Succi valde ferax estq; metallici,
Quin gemas pretio gignit innumero.
Hanc *Terræ* variam Tu quoq; gloriâ,
MAGNE ALM, pervigili lumine per-
vides,

De Terræ gremio divite disputans:
Sic cœlos superos scâdere pergito!

Scripsit L. Més.

PETRUS LAURBECCHIUS!

*Prestantissimo, & sive doctrinam spectes sive
mores, conspicuo*

VIRO JUVENI,

DN. MAGNO Q^{uo} /
S. R. M. Alumno dignissimo, ami-
co & commilitoni meo in paucis,
de TERRA solerter dispu-
tanti :

Alta sapit, caelum tortis qui spe-
ctat ocellis,
Cordaq; sic stulto plena tumo-
re gerit:

At titulis genii quisquis modera-
tius uti

Noverit, is TERRAM calce ca-
vante terit.

Inde tibi grator, quod aperta mo-
destia lucet

In verbis, factis, gestibus, ore,
manu.

κατὰ σπῆδον

ANDREAS WANOGHIUS.

Ph. Pract. & Hist. Prof.

VIRO JUVENTI

Literis virtutibusque Prestantissimo

DN. MAGNO AEM/

Amico meo singulari, & Commis-
sioni dilecto,

ἐν Ἑλλάδι αἰσμα:

Sic in floriferis Musarum saltibus alma
Expolit ingenium Pallas amica Tuum;
Ac benè commonstrat Tua dissertatio docta;
Et noscet, chartas, qui legit hasce Tuas.
Quas quia scripsisti nervosè, doctè & acutè,
Sic quoque defensor dexter & acer eris.
Tela volant, Te tela petunt, animo excipis
forti,

Non nisi pugnando parva corona venit.

MAGNE AEM / fide Deo, Magnus judat illi
minutos,

Recta suo desuper coepta favore regit.

Quare age, rumpe moras, Magnum certa-
men adito,

Qui regit astra, fadet; qui regit ima
favet.

Inde

*Indè Tuo delector ego studio, stadioque,
Successusque bonos, intime MAGNE,
precor!
Ue tibi consurgat cum Nomine gloria Ma-
gna,
Quæ duret Pylæi secula multa senis.*

Διαμνήσεως καὶ Τιμῆσεως χάριν
τεθειμένον

à

GABRIELE WALLENIO, A. F.
Reg. Acad, Ab. Bibliothec.
& Arcis Pastore,

PRÆ.

PRÆFATIO.

Constitui, Candide Lector,
Terram contemplatione
suâ pulcherrimam & re-
liquorum Elementorum
quasi congeriem (si re-
spectivè eam sumis) ex-

amini sistere: Nam quid foret jucundius?
aut quid venustius meretur dici? quam in-
tueri rem eam, à quâ natus, quâ educatus,
quâ roboratus, à quâ lassatus, illuc tandem
redis, unde venisti. Exhaurit certè regio-
nes ignis, solitudinem facit & reddit multos
mortalium miseros. Furit non varò Aër,
minas spirat, mortalium commodis apprimè
noxius. Inundat Regiones aqua, lilia tollit &
usibus humanis destinatas epulas tristissimâ
quandoq; facie submovet, singula submergens.
Nostra sola mitis, sola clemens, fœcunda, &

A

mor-

mortalium victui unice, tempore sanè omni
 inserviens, est ipsa Terra mortalium illa ge-
 nitrix, mortalium nutrix & victoriosissima
 victrix. Ejus proinde mirificà in alendo nos
 arte, in distribuendo nos peritià allectus, &
 tanquam ex paupertatis carceribus, quibus
 jam diu fui detentus, operà & beneficio Am-
 plissimi Dn. Præsidis commodè elapsus,
 decrevi paucis lineis & prope nec sale, nec
 Mercurio conditis, ingenium meum exercen-
 do, progressus qualescunq; meos Physicos, co-
 ram Amplissimis meis Præceptoribus
 deponere. Vanum prorsus omne ostendenda in-
 solentie studium, longe hinc abest; quia tan-
 tum ne solus omnium in obscuro laterem, de-
 siderio obtemperandi eis, quibus me ac vitam
 meam debeo, hoc quidquid demum sit, ince-
 pi. Te interim oro & obtestor, Benevole
 Lector, ut tenuitati meæ auras benignas
 afflare sinas, me primis meis, iisq; difficili-
 mis ingenii & exercitiorum initiis, summo-
 perè obluetantem adjuves, & promptum da-
 turus animum, Majora suo tempore audendi
 mihi humaniter præsitis rogo, ab Indidorum
 morfu tuâ ope liberandus. Interea Vale!
 Et Tu Mibi

Mihi Christe ALMe Veni Subsidio!

SECTIO PRIMA.

§. I.

Erræ essentiam dabit ejusdem definitio conjuncta cum nativa quadam distributione. Quocirca in illius definitione, puta Nominali, primum exposituri Terræ Etymologiam, dicimus eandem ineptè deduci à voce inusitata *teritudine* seu *rotunditate oblonga*. Quin rectius longè & perfectè descendit terræ origo à verbo, *tero*, cum pedibus animalium teratur & calcetur. Juxta effatum: *Terram gerimus, terram terimus, terram edimus & terra tandem erimus*. Cui & addas: quod terra primitus, non per duplex R. ut hodie, sed per simplex fuit scripta & exarata.

§. II.

Etymologiam sequitur errorum genitrix & litium prompta mater, Homonymia. In hac ergò interest novisse,

quod terræ homonyma sint, alia Vulgaria, quædam Rhetorica, reliqua Physica, nonnulla Geographica, & demum Theologica. Inter *Vulgaria* hoc unicum retulisse sufficit, quando terra ponitur pro particulari aliqua regione, ut *Svecia, Muscovia, Polonia.* Ad *Rhetorum* a. classem referas (1) Terram Metaphorice sumptam, ut *terre filii vocantur, qui ex obscuro genere sunt oriundi.* (2) Terram per Metonymiam subjecti pro adjuncto expressam Gen. 6. v. 11 (3) Metonymiam Materiæ pro Materiato Gen. 3. v. 19. *Geographicum* autem id esse novimus, quotiescunq; *Terra* dicitur, ac totus subintelligitur terraqueus globus. Hinc *Theologica* adsunt, utpote cum terra indigitat terram novam, quæ futura est, nec dum existit; item Sanctorum gaudium, ut exstat Esa. 65. v. 17. Ultimò venit nostra sententia Physica, quâ terra exprimitur simplex & purum Elementum, à reliquis separatum, & nobis præsens.

Si interim quid de Synonymia Terræ diceremus, persuasum nobis est, quemlibet novisse illam alias appellari *Matrem magnam* ob excellentiam; quippe quæ sponte fundit odores, dat succos & pingit colores: item (Synecdochice licet) *orbem*, ob figuram. Alias autem *Vestem*, qua de re Ovidius 6. fast. Plerumque *Bonam* quod providet nobis singula victui & amictui necessaria. Non nunquam *faunam*, suum ob favorem. Deniq; *tellus* ac *arida* & *sicca* nominatur.

SECTIO SECUNDA.

§. I.

Exactâ jam *ὀνομαζολογία* sequitur & in procinctu stat ipsa evolvenda *παραμαζολογία*, quæ ob definitionem, quam obtinet realem, genus inclamat legitimum, & differentiam, quantum quidem nos existimamus specificam. Quocirca brevitatis amantissimi, nihil nobis hic consultius facturos arbitramur,

quam ut definitionem, modò dictam in lucem edamus. *Terra est Elementum frigidum, naturâ siccâ, firmitate maximâ crassitie & non minus gravitate; corporibus numero suo infinitis repletam, & in mundi, medio, quamvis pendulum, immobile collocatum.* Hujus definitionis si accuratius examinaverimus indolem & resolverimus partes, inveniemus, quantum genus attinet, illud esse hic legitimum & adæquatum. Est quippe generis ipsius natura ut de pluribus invicem specie differentibus prædicari aptum natum sit. Quid clarius hac in parte, hoc nostro genere? Cum & de Terræ natura participat, quæ est corpus quoddam naturale simplex, homogeneous, locatum infra cælum, ad universi perfectionem institutum, & missionis causâ à Deo prolatum. Corpus, quia materia constat & forma. Naturale, quia creatum naturâ gaudet. Simplex deniq; simplicitate sola Physica, quæ composito non opponitur, sed mixto.

Altera datæ Definitionis pars, est ipsa Differentia, quam modo ac more Physicorum desumimus ex ipsis causis & accidentibus Terræ insignioribus, quorum beneficio, ubi Elementi hujus natura contracta fuit, certam indè nobis & specificam quandam constitui-
mus speciem. Videatur insuper Colleg. Log. Max:Rev:DN.Prof: M. Jacobi Flachsenii pag. 595, Sed de iis plura postmodum. Causa interim Terræ Efficiens, erit nobis ens illud independens Deus optimus maximus à nobis in secula laudandus! quem ut omnium rerum creatarum prudentissimum agnoscimus Architectum, sic etiam certò scimus, eum etiam terram condidisse non tantum in fieri, sed etiam in esse, nec non operari. Terræ dependentiam in fieri à Deo esse Sacra asserunt Biblia, utpote ortam ex nihilo, quod proprium est divinæ potentiæ & Majestatis infinitæ. Jam quod terra etiam in esse, hoc est *conservari*, à Deo sit, indè con-

cludimus, quod rem in suo esse conservare, est *actionem qua esse rei tribuitur continuare* Colleg. Conimb. lib. 1. Phys. c. 7. q. 10. art. 1. Hinc etiam ultrò provenit nostri hujus Elementi dependentia in *operari* vel *remotè*, reflectendo ad ejusdem formam, nobis absconditam; vel *proximè* in suo genere, ut sunt terræ singulæ actiones.

§. III.

Causâ Terræ datâ, succedit altera externa, quæ *Finis* audit: ubi notamus quod diximus Terram de nihilo esse ratione *Materiae*, & postmodum pluribus constabit, sed non ratione sui *Finis*, quod tum inde patet, quia *Deus & Natura nihil faciunt frustra*; tum quod contradictionem saperet esse & nullius gratia esse. Idem autem *Finis* vel *ultimus* erit, Dei gloria: vel *subordinatus*, qui rursus aut *communem sortem* respiciat, quod una cum omnibus reliquis rebus creatis, tendat in universi hujus perfectionem; aut *propriam*, quâ est subiectum suarum affectionum & ultimò fundatur.

§. IV.

Jam accedimus ad internas Terræ causas, ex qua scilicet & per quam; hic repetimus quæ prius dicta, *Materiam* immediate ex nihilo fuisse. Sic enim Moyses Gen. i. v. i *In principia creavit Deus cælum & terram.* ibi nulla adhuc existit materia, deindè vero ex illa, quæ tum condita fuit massa informis, affirmamus Terram tertio creationis die formatam esse, ut videre est Gen. i. v. 9. *Dixitque Deus congregentur aque, quæ sub cælo sunt in locum unum & appareat arida.* Sententia B. Lutheri de hac re in Commentar. suo ad ver. i. Genes. hæc est: *Cælum & terram vocat Moyses, non qualia nunc sunt, sed rudia adhuc & corpora informia.* Item post pauca: *Mosis igitur simplicissime est sententia hæc: omnia quæ sunt, esse creata à Deo ac principio primi diei creatam esse rudem molem, luti seu terræ & nebula seu aquæ.* Hæc ille. Nos ad terræ formam.

Sunt nonnulli mortalium & reperiuntur facile ii, qui quia Terræ forma ac rerum aliarum formæ nos latent, non dubitant quæstionem movere, an terræ sit aliqua forma, essentialitèr eandem intrinsecus constituens? Verum nodum certè in scirpo quærent; nam quæ & quales actiones erunt, ubi nulla adest forma, per quam idem sunt, quod sunt & operantur? ipsæ certè Terræ affectiones, non solum infallibiliter testantur de suæ formæ præsentia; sed etiam indolem & naturam ejus exprimunt, ut valet hic si ullibi: *Qualis causa, tale est ejus effectum.* Et quod formæ ignorantur, nec ideò negandæ, quia a nostra ignorantia ad rei ipsius negationem non procedit argumentatio. Quin & nullæ nobis in sensum incurrunt formæ; ejus tamen quam maximè id faciunt accidentia. Unde ergo illa? Hoc omnimodè verum est, quod *nulla substantia creata est immediatum suarum actionum prin-*

Principium sed quidquid operatur, facit id per suas proprietates. Nec enim omne quidquid in mundo est, directe nobis insensu sunt, sed modo quovis & indirecte, idque vel per suas partes, vel per oppositum, vel simile, vel fundamentum, vel suum effectum, ut Deus gloriosus in sensu est per speciosum hoc mundi theatrum. Inde idem de formis sentiendum. Magna sunt Dei Myſteria, & quis capit. Tantum de causis.

SECTIO TERTIA.

§. I.

Antea de causis actum, jam ipsæ in suo ordine sequerentur affectiones, sed interim unus est nobis interea temporis submovendus scrupulus, quod accidentia hæc non sint Forma ipsa, sed ejusdem adjuncta propria & essentialia, consecutiva, ideo quod sensu percipiuntur, ut modo dictum, Nec obstat, quod in definitione Terræ, stant loco differentia, quia fit hoc ob formæ latentiam.

Et

Et si quis inde eas formas diceret, quod earum operationes sint conspicuæ: Respondemus iterum nos: quod etiam qualitatibus competat vis agendi, in quantum sunt quasi instrumenta ipsis suis formis. Indè nec illud magni facimus, quod diceret quis: *Illud esse formam, quâ ablatâ, tollitur res ipsa: At affectionibus; &c. Ergo.* Nam non solum tum submoventur formæ, led simul etiam propria, puta, quatenus inseparabilia sunt. Assumunt insuper affectiones magis & minus: verum formæ non. Contrariantur sibi invicem accidentia hæc: formæ non. Sed plus satis.

§. II.

His positis, dicimus Terram esse crassissimam; quippe quæ negat rebus duris transitum. Novimus aliàs crassum esse Aërem, dum multis & propè infinitis Meteoris sit refertus. Novimus aquam quamquam crassissimam, impurissimam & sordibus suis undique refertam, cedere tamen hominibus, & animalibus reliquis. *Unde nihil stabile in undis,*

undis, procumbunt arbuta, titubant virgulae, cunctaq; minitantur ruinam. Clariss. Sperlingius. Nostra tamen Terra ut cadere nescia, sic modo firmissima perstat sola, quippe hæc fulcrum est, in quam tuto quævis componas. Sed diceres: Terra ex pulvere conflata est, quomodo ergo crassissima? Antecedens constat, dicit Jehovah in sacris: *Adhuc non fecerat terram aut rura, imo principium, pulveres orbis habitabilis.* Verum concedimus materiam Terræ fuisse pulverem; Nihilominus dicimus Terram jam esse crassissimam. Resp. Secundo distingvendo inter materiam terræ constituendæ & jam constitutæ. Etiam Resp. tertio *indirectè* & per retorsionem, dicentes: quod hominis corpus ex pulvere formatum sit, non tamen subtile est. Quibus addantur verba Cl. Sperlingii: *Neg, tanta pulveris est subtilitas ac putatur. Comparatio si instituenda est, pulvis crassior aqua est, crassior aëre & igne; minima ignis, minima aëris & aquæ subtiliora longe sunt minutissimis pulveris minutis.*

Terra etiam gravissima est, in hoc enim fulcri naturam notabis, nam illa, posita est in loco infimo, ut illâ non de- tur magis profundus locus. Fatemur quidem & sponte concedimus quos- dam lapides aquis innatare, sed non nisi porosos, hos enim aeris levitas ve- tat subsidere, cum reliquos suppri- mat & demergat terræ gravitas. Sin- diceres: *illud non esse levisimum, quod in medio aëre pendet*: observes rogamus: medium aëra nunc notare, mediam illam aëris regionem, nunc autem so- lum & tantum ambitum. De hoc nos animo intrepido, instantiam negamus, quia quid quæso fecit verbum Domini? De illa autem ambabus, quod ajunt manibus, rem concedimus. Exemplo sint nobis ipsæ nubes.

§. IV.

Calidam qui terram fatentur, toto quod ajunt cœlo errant: illam autem frigidæ naturæ esse, testimonio sensuum adjuti concludimus. Appone manum & ean-

& eandem terra frigefaciet; modò non aliàs calor accidentalis, tibi & eidem fuerit impedimento. Nota tamen: quod remissam hanc esse credas, cum frigiditatis *ὑπερβολὴ* *δυνάμει* erit Aqua. Sed objicis: *Terra non admittit qualitatum intensiorem ac remissionem, quia est corpus simplex (ut prius) in quo nulla datur contrarietas, causa & genitrix intensiōis & remissionis qualitatum.* At juxta cogitabis frigiditatem terræ tribui, non prout quandoq; fuerit maxima, ac ex contrarii mixtione alterata; Sed quia talem ipsa dedit Natura, rei; Forma. Unde & fallit instantia, nempe quod cælum aut solis calor, fons & origo sit remissæ frigiditatis terræ: *Sic enim privativum causa foret positivi, quod absurdū est.* Nec demum est, quod regeras, de congenito (si dicere liceret) quodam terræ calore, quem ejusdem arguit fertilitas. Nam hic distingvas necesse est, inter terram in sua pura natura, & in aëris, ignis & corporum mixtorum ac pingvium admixtione, considera-

deratam. Et inde ubi discrimen ponis inter calorem *per se* talem, & per *accidens*, accedat quis & oggerat de ipsa Metallorum productione: tum sciat eundem ibi adesse calorem accidentalem, quem & habebis, sive de saporis dixeris diversitate, sive Termas introspexeris subterraneas. Aut si nominas Heclam Islandiæ, Æthnam Siciliae, ac Vesuvium Campaniæ, montes sanè altissimos ac Physicis multis quædam quasi miracula habita. Nullus tamen calor ibidem naturalis aderit, cum vel magis pingvium exhalationum agitatio ac motus, possunt ibi flammam illam progenerare accensionem.

§. V.

Multis porro dicerem terram siccam esse, nisi id ipsum loqueretur experientia & testarentur lapides & atomi. Ergo de terræ loco pauca adducam. Eum autem dicimus esse hujus mundi medium, quippe terram in hoc super nihil fundatam probatum eunt Physici & Ma-

& Mathematici, per ipsam, quod sanè tutissimum est, oppositionem, nam longissimè distat à cœlo, unde & locus est infimus. De priori loquitur Psalm. 103. v. 11. *Sed quam alti sunt cœli supra terram prævalet benignitas ejus erga timentes eum.* Cui adde dictum Pauli Eph. 4. v. 8. Quin ratione quoque percipi potest, dictitat namque ea, quod corpus gravissimum & crassissimum, infimum petat locum, modo apta & conveniens sit universi dispositio: jam terram idem esse corpus, ex superioribus evictum. Non tamen solam, sed aquam etiam unà, quippe unum constituunt globum. Deinde cuiq; hoc cōstat ex mathematicis, quorum veniā fiat, Horizontem cœlum in duas æquales partes dividere, quod non fieret, si terra non in medio sita esset. 3. probatur ex terræ undiquaque æquali à cœlo distantia, quam adscribimus siderum semper æquali apparitioni; Quia si terra non medium obtineret universi, sequeretur quod stellæ orientes & occidentes essent nobis vel

B

remo-

remotiores & min⁹ apparerent vel propinquiores, & sic conspicerentur majores. Sed merè Mathematica hæcce. Unde si ultimo de loco job. 26. v. 7. quid disputares: Respondit ipse *Osiander*, quod *terra in media concavitate cæli quasi pendet & tamen nulli rei affixa est, ex qua pendeat, nisi ex immensa Dei potentia.*

§. VI.

Sunt non pauci, qui terrā moveri contendunt, sed ut in duplici sunt differentia, sic volunt quidam Mathematicorū terrā quoddam esse astrum & in gyrum in orbe suo moveri. Alii autem volunt illam circa axem mundi, in medio ab occasu in ortum, centro non variato circumrotari. Nos autem sententiam contrariam amplexi, terram propriā suā & naturali vi, in medio mundi quiescere, ut verissimam acceptamus; ita etiam argumentis id confirmamus, tum ē sacris tum rationi nostræ obviis. E sacris sumimus illud Ecclesiastæ I. v. 4. *Terra in seculum permaneat* Ps. 104. v. 5. *fundavit terram*

terram super bases ejus ne dimoveretur in perpetuum. Hinc ab illis argumentis, quæ nostro sunt obvia intellectui concludimus, quod si terra moveretur, foret hic idem motus *rectus*, *Circularis*, *naturalis*, *Violentus* aut *præternaturalis*, sed nullum verū. Quod motus hic non sit *rectus*, probamus, quia terra tum depositâ suâ gravitate, levitatem assisceret ac sponte, sua natura, altum peteret: est quippe natura motus recti, ut â centro discedens, ascendat. Nec movetur terra *motu circulari* quia terra ut est corpus simplex, simplici quoque gauderet motu. De motu *naturali* res clara est, nam rursus sua naturâ fundum petit: Ergo *violento*; dicis, sed nec illo. Nam hic non est diuturnus, quibus enim vis & impetus infertur, dissolvi necesse est, & diu subsistere nequeunt. Qui autem ad *præternaturalem* provocant inane quærūt *χρησιμώτερον*. Cum hic terræ conveniret ratione corporis alterius, quod de terra probandum venit. De circulari interim licebit pauca ut repetam illustrationis

majoris causa. Obiicit nobis Copernicus propinquum ipsam aërem terrea aqueae materia permistum naturam eandem sequi, quam terra, quum aëris motus sit acquisitivus, quem à terra per contiguitatem quandam perpetua revolutione ac absq. resistantia habet. Verum præter illud, quod in hisce principium petit Copernicus, dicendo Terram dare aëri motum, quem ipsa terra non possidet, quia immota est, ut antea dictum: in eo etiam confuse agit, quod parum accurate distingvit inter meteora & Elementum purum, quod aër audit. De cetero ut ad absurdum objectionem hanc deducamus, cuique nostrum constare arbitramur hoc, quod si sententia illa procederet, moveretur terra unico & celerrimo quodam motu, & lapis per aëra descendens duplici, uno deorsum & perpendiculariter per suam naturam, & circulari altero per aeris agitationem, ut locum justum. Jam per terræ motum turbatum repperet, & sic in motu suo utroque aliquid de celeritate sua remittat, necesse est,

est. ut ne terræ velocissimum assequi posset. Sed hoc narrasse, est prolixè satis refutasse. Nam si quid experientiæ suæ tribuerent, approbamus nos eruditam & cum ratione conjunctam, nec aliam ullam. Et si ad sensuum refugium perrexerint, sciant & illos requisitis necessariis, destitutos errare posse, & sibi relictos, nec cum ratione conjunctos.

§. VII.

Quâ figurâ Terra sit investigaturi, contendimus illam esse rotundâ, ex auctoritate tum sacræ scripturæ, tum sanæ iterum rationis. Ipsa S. Scriptura loquitur Esa. 40. v. 22. ad hunc modum : *qui sedet super globum terræ.* Ex rationibus adducimus hæc, quod cum de terræ figura loquimur, intelligimus nos totum terræque um globū, Cujus rotunditatem probamus tam in genere quam in specie. In genere observamus, quod terræ sit quædam ad centrum inclinatio. Tum auxiliatur nobis, quod umbræ terræ, quæ ex Ecclipsi lunæ provenit, semper ap-

paret nobis conoidalis, & illam evidentissimè repræsentare corporis opaci figuram, testantur *optici*. In *specie* declaramus hoc indultu Mathematicorum 1. secundum longitudinem, quod stellæ citius oriuntur orientalibus, quam illis, qui partem incolunt occidentalem. 2. Secundum latitudinem, nempe quod in septentrionem vel austrum locum mutantibus, major stellarum numerus circa polum arcticum vel Antarcticum, non occidere vel non oriri videtur. Verum ut taceamus instantiam à montibus deductam, & illorum rejiciamus sententiam, qui negant montes ante diluvium fuisse: sufficit dixisse, nec nocere nobis dictum Esa. c. 44. v. 24. nec dictum Psal. 136. v. 6. in quibus terra dicitur extensa. Nam extendere notat eo in loco, aliquid per infinitam quandam potentiam creare. Est igitur terra sphaerica, *non exactè* secundum rigorem Mathematicorum; Sed *vulgariter* tantum prout partes eminentiores & depressiores ad totius globi Comparationem collatæ, nihil magnificiunt,

Restat nunc monstrasse terram variis corporibus prope infinitis esse repletam verum cum cuique hoc obvium sit, hic tantum indigitasse zonas sufficit quæ numero Geographorū sunt quinque, una erit torrida, duæ frigidaæ & temperataæ reliquæ. Observasse tamē referret, quod nos nomine Zonæ, hic intelligimus spatium inter duos situm tropicos. Ubi loco Coronidis posset institui quæstio, *An omnes Zone sint habitabiles?* Ad quod Respondemus, missis reliquis, quod sententiam dabimus veterum simul ac recentiorū de Zona torrida, quod ea est ac fuit habitabilis, quāvis ob ipsos ardores, qui eidem quoque nomen dedere, incolarum vulgo dicitur impatiens. Quocirca Ovidius: *Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu.* Scilicet operatur sol efficacissimè, quamquam non subjective. *Steriles arenae jacent, quas ubi solis vapor accendit, fervido sabulo exurente vestigia, intolerabilis æstus existit,* dicit Historicorum non sane ultimus Curtius. Hactenus de definitione, sequitur ipsa terræ divisio. SE-

SECTIO QUARTA.

§. 1.

Fuit terræ definitio, sequitur divisio ipsa. Notandum interim & observatu dignum est, quod terra prout Elementum purum est, negat & excludit omnem sui divisionem. Ut autem in statu suo consideratur impuro, divisionem quasi procuba admittit variam. Dividi namq; potest nunc per suam qualitatem, quod alia sit rarior & magis densa: nunc per situm suum & inhabitatores, quod alia pars terræ sit *Asia* ab *Africa*, ab *America*, & ab istis tribus toto genere distans & seclusa ipsa nostra *Europa*: Nunc etiam dividi solet in orbem antiquum veteribus cognitum, & novum à recentioribus repertum. A quibusdam in partes tres quarum prima comprehendit *Europam*, *Asiam* & *Africam*: secunda *Americam*, orbem novum dictum. Et tertia terram Australem, quam *Megallanicam* vocant. In singulis autem hisce partibus multa sunt regna, in quolibet regno multæ provinciæ,

ciæ, in qualibet provincia multæ Civitates. De quibus Geographi & Topographi.

§. II.

Nobis vero de rebus Physicis physicè agere svadet ratio & postulat id ipsa rerum mater, & disciplinarum genitrix diversum formale. Volumus ergò terram optimè quidem & magis Physicè dividere in *Continentem*, quæ amplior terræ superficies est; in *Insulam*, quam ambiunt circumquaque fluctus. In *Peninsulam* quam aquæ quidem circumstant, sed tractu quodam angusto & adhuc continenti commissa; in *Isthmum*, terram magis longam, quam latam, angustam tamen interq; duo maria sitam: in *Promontorium*, id est montem, qui super aquam eminet: in *Montem*, qui erit priori adhuc magis conspicuus: in *Collem* quasi in quendam monticulum: in *Vallem*, terram inter duos montes depressam: in *Convallem*, seu terram quam undique montes stipant & cingunt colles: in *Campum*, terram a montibus planè im-

nè immunem: in *sylvam*, quæ est terra arboribus undiq; dives & abundans: in *Litus*, terram cujus ultima tangunt aquarum maximarum murmura. Denique in *Oram* quæ ductu nostri Clariss. Sperlingii (à quo & singula) est terra mari proxima: & quidem ultimo in *portum*, terram mari homogeneam, quæ merces varias reddit & accipit. In quo nobis quoque ceu artis nauticæ adhuc ignaris nauticis, quiescere jam visum est, anchorâ ipsâ fixâ. Tu interim *Benevole Lector*, fave nostræ simplicitati, instiga nos currentes, & ob tuam, quâ te cernimus pronam & benignam in nos voluntatem, animum adde tentandi dehinc majora, tum etiam *Momum*, si non in totum potueris submovere, in tantum tamē rogamus, compescas, ne valeat sua malignâ lingvâ, nostram nobis præripere metam propositam, metam voto votivo expetitam.

SOLI DEO GLORIA.

In

IN VIRUM JUVENEM

Pereximium, Eruditione, Humanitate morumq; gravitate politissimum

DN. MAGNUM C. M L III /

Fautorem & affinem sincero animi affectu pl. honorandum de TERRA subtiliter differentem:

O quanta voluptas animi, non maria solum, sidera Cœlumq; pererrare, per tenuissima quæq; æris spatia celeri imperu volatuq; ferri, sed terram ipsam penetrare; Nam quemcunq; spatiofam illam literarû latitudinem quadâ diligentia percurrendi cupido tenet, non debet solû exteriora lambere sed interiores rerum habitudines & abyssos scrutari: Omnia enim quæ mundi circumflexus continet, non alii usui, quam spectaculo & admirationi sacrarum mentium fabricator orbis videtur destinasse: Idq; voluisse, ut tantarum varietate rerum in medio operis sui spatio rationis capaces oblectaremur. Mens Hisce dedita studiis, non ea concupiscit, quæ vilia sunt, non illicitis dstringitur notis, tantum id, quod pulchrum est, quod purum est, quod divinum est, amplectitur. tales inter amatores, literarum Te ut reponâ præstantis, Dn. affinis firmata tot experimentis amicitia, candida mens, omnis honesti & boni & literarum amantissima svadent, quare divinare audeo, quid ex hoc agro, Patria parentes & amici uberrimam messori sunt messem. I bonis avibus, & inoffenso pede ad honores ad dignitates contende.

MAGNUS M. CHORINUS.

Si quando feliciter tentarent rei angustæ
 molimina, contra invictum & Musis sacris
 altius sacratum aliquod pectus; non bercule te
 æq; felicem, æq; inturbatum hodie cernerem, aut
 ob animum tuum in adversis magnum, te ma-
 gnum dicerem, mi chare Magne. Sed tentant
 & rejiciuntur. Enimvero tante tue in stu-
 dio nostro literario declarata sedulitatis ex-
 emplum, daturus erit nitidissimus quique
 tui ingenii fœtus, tua hæc præsens Phisica,
 De TERRA Disputatio. Est profectò hæc i-
 psa ob materiam nobilis, ob res fœcunda, ob
 elaborationẽ celebris & ob judicium laudanda.
 Ideoq; magna dehinc à nostro Magno ventura
 promitto, fausta quævis spondeo, ipsiq; illi immo-
 dice nomine eo gratulor. Sit loco voti corol-
 la studiis retribuenda. Certe si meis oculis
 viderem eum junctim procedere, est quod,
 admonente me nostrâ intima familiaritate,
 cum gaudio exciperem. Interim captis aspi-
 ret pretor Numen. Profuse ipse letor. Tu eo
 animo velim dehinc agas, quo hætenus.
 Sic dabit Deus cursum, prospiciet media,
 coronabit finem, premium constituendo ubera-
 rum !!! Vale.

Tuo tibi intimo,

HAZVINO A. WIISING,

Reg. Alumno.

Maximus in caelis qui es implens numine
terram,

Almus sermoni de matre hac annue Magna!

Germinat hac semper praesertim tempore verno:

Nunc igitur pergas & singula fausta precabor,

Ut valeas metam cursu contingere celsam

Sis igitur felix & sint tibi prospera fata!

ALME Deus noster nostri Alm benedicito
ceptis!

vovet Taus

CAROLUS N. HÖÖK.

Wex.

Est ingeniorum maxima varietas, O

MAGNE. Flores estate vides discolor-

es, & arbores varias suis fructibus, nec

minus foliis. Et quid multis? Studet al-

ter hominum rebus scibilibus, alter Ambrosii

ferculis statim & tantum non in ipso vite

principio vescitur. Optimum omnium est

nihil agere, nihil dicere, Minervâ invitâ.

Quocirca desunt mihi verba, mi ALM, qui-

bus tuam commendarem industriam, &

multis dicerem de tua prudentis instituti

prudens

prudentiâ summâ. Nam Te rebus ac studiis philosophicis sacrum fecisse cum prosperitate summa omnibus in confesso est, ex presenti hac tua docta ac simul apprime eruditâ Disputatione Physica. Quia ut Terram una nobiscum omnibus hominibus, Terram pedibus nobiscum teris; sic illam præprimis dignam iudicas, in cuius iudiciosa ventilatione, nobile tuum & ad gravem egregia natum ingenium cum laude deponeres. Pluribus non attinet dicere, nec nostra intima & à teneris sincerè unita requirit familiaritas, adulationis omnis ut vitii pestiferi, exosa. Deus te juvet, Deus Corollam certo (quod benè vertat) instantem bect; quò felix nostra, nostra, dico, familiaritas lata aspiciat diem, quo te Magistrum, quo te, de studiis tuis tam sedulis, dato pro merito fructu, felix, letus apprime & cum gaudio videam Coronatum !!!

â Tuo, ut nosti, tibi conjunctissimo scriptum

*JONA Swanberg/
Smolande.*

Pera

Pereximie ac Præstantissime

DN. M A G N E A L M /

Fautor & amice multis nomini-
bus Colende.

Laudo Tuum Studium, (necnon co-
namina tanta,) Nunc clari monstrans ingenii spe-
cimen.

Dum tu *mi fautor* de *Terra* ac differis, atq;
Quod facis haud segnis, sed probus
atq; pius;

Hoc, quem, sub claro, divulgas atq; tueris
Præfide, discursus, comprobat egregi⁹.
Sic porro pergas doctis insistere cæptis,
Ut tandem lauro cingat Apollo comas;
Nam Tibi perpetuam famam sic *Alme*
parabis,

Et oneris grandis præmia lauta feres.
Gratulor ergo Tibi mi dilectissime
fautor,

Te precor in studiis, adiuvet ipse Deus!
Dirigat astri potens conamina pulchra,
labores

Prosperet & foveat, cæptaq; grata beet!

JOACHIMUS CALO ANDER,

Aboensis.

*Humanitate, morum elegantia atq; erudi-
tione pereximio Viro Juveni,*

DN. MAGNO 21257/

Amico ut candido & infucato, ita perdilecto,
de TERRA subtiliter & ingeniose è cathedra A-
cademica disputanti *Ἡς ἐμοχωρίας καὶ Φιλίας*
ergo, hac calida gratulatione fausta
quævis ominari voluit,

Semina ceu sulcis demandat vere colonus,
Reddat ut autumnus sænore gratus ager;
Sic animo speras fructus, Terram quod arastis;
Discursus præsens ceu simul ipse probat.
Quin igitur cumulas sæcundos semper, Amice,
Thesauros sanè sic magis atq; magis.
Intendas animum studiis, ac prendere Musas
Pergas, sic tandem præmia digna feres,
Crescas in Terris, vigeat tua fama perennis;
In cœlis tandem magna brabeia cape!!!

L Mq;

JOHANNES BODELIUS

Reg. Stip.

